

Önkéntes betegjogi képviselő voltam
az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet
Gyermekpszichiátriai Osztályán

Azért kívántam a pszichiátriai beteg gyermekek osztályán dolgozni,
mert úgy gondoltam, itt vannak a leginkább duplán kiszolgáltatva.
Igazam volt, ennél csak a bentlakásos intézetekben rosszabb,
ahol bentlétüknek már nincs időbeli határa.

Azért hagytam abba, mert úgy éreztem, tehetetlen vagyok.
Ez nem az a poszt, ahol sokat tehetek értük.
Ha egyáltalán valaki tehet értük.

Bevezető

5 hónapnak kellett eltelnie, hogy írni tudjak róla. Önkéntes betegjogi képviselő voltam a pszichiátriai betegként kezelt gyermekek és felnőttek osztályán. Az osztályokon, ahová azok kerülnek, akikről bizonyos értelemben, lemondtak. Akiknek családja úgy érzi, nem bírkozik meg a viselkedésükkel. Akik öngyilkos eszközökhöz fordulnak, hogy felhívják magukra a figyelmet, akiket nem fogadott be semmiféle szelídebb osztály. Akik a zárt osztályra – megbélyegezve – gyermekként kerülnek. Hetenként kétszer idejártam betegjogi képviselőként. Önkéntes, mert önként vállaltam, és mert önként vállalta az osztály vezetője, hogy vállalja a jelenlétemet. Kulcsot kaptam és szabadságot, hogy bejöhettek bármikor, sőt, eleinte az esetmegbeszéléseken is részt vehettem.

Végig motoszkált bennem a gondolat, vajon ilyen viszonyok között miért engedtek be. Találtam néhány választ, amelyek közül valószínűleg mind közrejátszott:

- 1. Azt remélték, kimutatom mekkora ápolóhiánnyal dolgoznak, s ez milyen veszélyes, ennek következtében számukra feloldják a létszámstopot.*
- 2. Azt remélték, segítek betegjogi pályázatot írni.*
- 3. Építő javaslatokat teszek, dicsérő szövegeket hangoztatok.*

Egy biztos, azt nem gondolták, hogy csak úgy bárkivel beszélgetek. Úgy vélték, kapok egy szobát, és aki akar, azt ott külön beszélgethet velem.

Csakhogy itt senki sem mer beszélgetni. Szóval nem így alakult.

A hely

A köznyelv Lipótnak, „sárga háznak” becézi a pszichiátria fellegvárát, a több mint ezer beteget ellátó, számos zárt osztállyal rendelkező 100 éves házat. Budapest legdrágább környékén épült, óriási parkja ideális nyugalmat árasztó hely lehetne, ha a kert valóban rendben lenne.

Ehelyett mindenütt utak, kocsik, új épületek és nyilvánvalóan nincs pénz kertészetre.

A belső kertekben kilométeres sétákra van még így is lehetőség. Ha körbesétál valaki, megdöbbenő ellentéteket tapasztal. A középső eredetileg kastélyszerű épületegyüttes falai jó esetben hullanak, rosszabb esetben szinte omlanak. A jobb sarokban, a Lipót kertjében viszont csodálatos vöröses, optimizmust sugárzó új épületegyüttes, teli üveggel. Ez az alapítványi formában működő Gáboros Júlia vezette Gyermekpszichiátria, ahol nincs zárt rész, ahová a könnyű esetek, elsősorban magatartás problémás nehézkesek kerülnek. Ablakai az állami Gyermekpszichiátriára néznek, amelynek csuparács ablakain vágyakozva néznek át a pszichiátriát, többnyire az alapítványi formát is többször megjárta serdülők: vágyaik netovábbja, hogy oda visszakerüljenek.

Az OPNI Gyermekpszichiátriára belső folyosókon vezet az út. A szegénység, a leromlott állapotok mindenütt a széles folyosón. A Stroke Ambulancia környékén tisztaság, fehérre festett falak, rendben tartott ajtók. Továbbmenve egy felnőtt osztály – ki tudja, mikor festették, majd macskaszag- a legrosszabb fajtából -sok a macska a Lipóton.

A macskaszag után már a gyermekosztály jön. Egy zárt ajtó, két zárt ajtó – rendszeren bezárt osztályon vagy. Földszinten, az ablakokon rácsok.

A bejárat és a következő ajtó között, betegvédett helyen van egy széles folyosó és két iroda. Az adminisztráció és a főorvos szobája egyben az ambuláns páciensek várakozó helye.

A zárt osztály folyosójáról az ápolók két szobája (iroda és kezelő) és egyetlen orvos szobája nyílik. A másik három orvos és pszichológus szobája egy külső nyitott folyosón van. A szakemberek szinte csak addig vannak az osztályon, amíg a kliensért jönnek, vagy mennek, plusz heti egy félórát a nagycsoporton. Csak úgy - beszélgetni, vagy a folyosón körülnézni, nem láttam egyszer sem őket. Átsietnek....Vajon ez a pszichoterápiás kapcsolat, vagy egyszerűen fárasztja őket az ottlét?

Az osztályon egy szoba a szolgálatban lévő ápolónőké, egy a kisebb kezeléseké, kötszereké, egy a raktár, egy a tálaló-mosogató, egy a fürdőszoba, egy zuhannyal, egy WC-vel, 23 ott-lakóra. Van egy tévé szoba, értsd TV a falon és néhány ócska szék, puszta fal, csupasz padló. Rácsok az ablakon. Seholy a remény.

Az ebédlő a folyosó, rajta csupasz asztalok, műanyag székek - és természetesen műanyag tányérok. Szalvéta a szekrényben.

A kórtermek, összesen három 5-7 emberesek és egy kétágyas külön – ha szülő gyermekét vennék föl. Ez utóbbi esetben nem szívjóságból jöhet a szülő - arról van szó, hogy nélküle nem vállalják az ellátást, mert a gondozásra, felügyeletre nincs külön emberük.

Ez a gyermek és serdülő osztály. Ma 23 gyermek, 10 serdülő kezelése folyik itt. Ezen túl indítottak egy külön Rehabilitációs osztályt, tíz serdülővel, nyitott helyen, két-három ágyas szobákban. Dolgoznak, részt vesznek a háztartásban, kijárnak úszni és más programokra. Fitness szobájuk, TV-jük van. De a szűk folyosó jobb oldalán, használaton kívüli raktárak: kosz, por. Az ajtó külső felén az írás: elkülönítő. 70 centi széles zárkák, a folyosó egész hosszában – nehéz elképzelni, hogy ezt ép ésszel túlélhette valaki. Ma már a többség nem is tudja, mire való.

Valójában többségük, természetesen a hivatalos formák maximális betartásával, de gyakorlatilag itt. A gyermekosztály mellett az új lehetőség a 10 serdülő rehabilitációs osztály, a 2-3 ágyas –kizárólag lepusztult bútorokkal berendezett szobáival, a nyitott ajtajával, a külső programjaival- a zárt osztálybeliek számára maga a mennyország. Amikor hétféteken egy-egy "rehab"-os, mert nincs hová, vagy más okból éppen nem mehet haza, és átkerül a 7 ágyas gyermekosztályra, egyértelműen büntetésként éli meg – holott hétfévente „laza” a program.

Erre a max. 33 emberkére egy főorvos, 2 másik pszichiáter, 2 félidő-egészidő pszichológus, félkész pszichológusok, egy szociális munkás jut- ez utóbbi munkája főként a kikerülés megszervezése, mivel gyesről jár be hetente egyszer?

A betegek állapota

Van itt minden fajta problémával gyermek és serdülő. Akit, akiket kivet a normális világ, amit nem képes kezelni a család, az intézet, a nevelőszülő, az iskola, sőt újabban a lakóotthon sem.

Kerülnek ide súlyos autisták, skizofrének és egyéb pszichiátriai problémával küzdő betegek, agresszív értelmi fogyatékosok. A döntő többség magatartás problémás kamasz, többmenetes figyelmeztető öngyilkosság során és után.

Az itt töltött átlagos idő 2-4 hét, de ez így ugyancsak csalóka. Legtöbbjük ugyanis visszajáró- s a két benttartózkodás közt is rendszeres a kapcsolatuk az osztállyal. Összességében sokan vannak, akik évek óta több időt töltenek bent, mint otthon. Ha van otthon. A többségnél „igazi” nincsen. Hiszen éppen a szülők hiánya, a velük való rossz kapcsolat viszi bele az abnormális menekülésekbe e félig kész, de lelkileg már kikészített gyermekeket. Itt mindennapos hallani a mostoha apa által elkövetett otthoni erőszakról, amely az anya beleegyezésével történik.

Mindennapos a történetekben az új nevelőszülő, legtöbbször a férj miatt intézetbe adott gyermek, s még sorolhatnám. Egy biztos, a kórház nem képes

megoldani a kiváltó okokat, nem tudja megváltoztatni a családot – bár próbálkozik - de az eredményben bízni a tapasztalatuk szerint nem lehet. Végeredményben az ok nem szüntethető meg, a tünet visszajön, s a gyerek visszakerül.

Az itt élők kora kb. 7-20 év között mozog. Mégis jól elkülönülő csoportokat találunk. Egyrészt léteznek itt a tizenévesek, az öngyilkos kamaszok, másrészt az agresszív, avagy nevelőik szerint agresszív értelmi sérültek csoportjai. Míg a 10 éves körüli skizofrének száma igen kicsi - ez a betegség főként kamaszkorban jelentkezik, addig az értelmi sérültek már 5 éves kortól előfordulnak - pl. találunk magába húzódó, nem beszélő „depiseket”. Az itt lévők mintegy 80 %-a hozza magával külső problémáit: intézetből, rossz családi környezetből, mindenhonnan.

A kezelés

Bár elvileg pszichoterápiás ellátás is van, valójában kivétel nélkül mindenki kap gyógyszert. – Ennek fő oka, hogy egyéb terápiával csak reményteljes esetben próbálkoznak. Továbbá, ha pszichoterápiára alkalmas és meg is kapja azt, ha a kórház után visszakerül ugyanabba a problémákat okozó környezetbe a gyermek vagy fiatalok, akkor nehéz bármilyen komplex terápiával felvértezni. Megszervezni a pszichoterápiás kezelés folytatását az ellátás hiányosságai és az igények szétszórtsága miatt (az országból mindenfelől jönnek) külön, körültekintő feladatot igényelne .

Az utógondozást, az „odafigyelést” egyébként szinte kivétel nélkül megszervezik. Végeredményben mindenki gyógyszert kap, és mindenki nagyon erőset, főként haloperidolt, pszichoterápiát alkalmanként, szocioterápiát alig vagy egyáltalán nem.

A berendezés

A zárt gyermekosztályon négy 6-7 ágyas szoba van. Minden fal hófehér, lerobbant műanyag a padló, rácsos a földszinti ablak. Vaságyakban alszanak. Egy közös szekrény, osztott polcokkal- semmi sem zárható. Kimenő holmijukat csak az ápolótól kaphatják meg – külön tartják, lakattal elzárva, a folyosón. Egyetlen szobában sincs: kép, szőnyeg, asztal, éjjeli szekrény, lámpa, szekrény - a kórházi viszonyok közt is hihetetlenül semmi sincs. Sehol egy virág, sehol egy szívderítő szín, egy játék, egy könyv – csak a semmi.

A szobák frissen festettek –megbecsüli ezt az ember, ha naponta átvándorol a macskaszagú előfolyosókon. Az osztályfolyosó kapuin székel módra faragott óriási fadíszítmények. Egy pályázaton nyerték. De csak az egyik van feltéve, még három várja, hogy legyen felszerelésükre pénz, főleg energia. Elképesztő a kontraszt. Minden kopott és itt várnak a faragott díszkapuk.

A széles folyosókon asztalok, vasszék, vasasztal, abrosz sehol.

A szobák közül a „játszó foglalkoztatóban” íróasztal – valószínűleg adomány, amúgy újra vasszék, vasasztal.

A másik foglalkoztató teljesen üres, kizárólag a falra szerelt tévé, és a földön a székek – így még feltűnőbb az ablakon a rács. Minden a reménytelenséget hangsúlyozza. Ami viszont biztos –az itt élők és dolgozók mindezt már észre sem veszik.

Délelőttönként egy-két óra foglalkozás van, amikor éppen akad főiskolás – szakembert nem tudnak megfizetni. Ilyenkor rajzolnak, festegetnek, társasjátékot játszanak. És ha az ápoló odaadja a magnót – azaz ha nem ő hallgatja az ápolók külön szobájában –, akkor magnózhatnak is.

A foglalkozások délután is szervezettek – néha, ha van elég ember, és főleg nem lusta az ápoló, akkor kimennek „sétálni”, azaz a Lipót kertjében tesznek egy-egy kört - néha kimennek egy kilométeres távolságban a hűvösvölgyi hegyekbe. Ennél hosszabb túra, pl. két-három órás már többhetes előkészületet igényel- miközben a hegyekben élnek, ahová mások kirándulnak.

A gyerekek közül az vesz részt a foglalkozásokon, akinek kedve van. Aki nem jön be, az a folyosón üldögél, vagy az ágyában fekszik. Több lehetőség nincs.

Az egyéni terápián – amelyek egyébként heti egy maximum két alkalmat jelentenek – sokkal többet érnek a foglalkozások során a főiskolás lányokkal és néhány ápolóval való beszélgetések. Ezek a lányok igyekeznek, hogy megfeleljenek mindenki kívánságának – ők még észreveszik, hogy itt különösen igaz az, hogy mindenki szeretetre vágyik, s jól érzékelik, hogy annak legkisebb megnyilvánulása is gyógyíthat.

A „szabadulás”: a séta, a kirándulás, a hétvégi hazamenetel – már akinek. Legalább egyharmad a benn fekvőknek, marad.

Bentről egyszer telefonálhatnak, s akkor mellettük áll az ápoló s hallgatja a beszélgetést. A szülők többsége gyakran látogat. Délutánonként ott üldögélnek a folyosói asztaloknál – néha kimennek a kertbe sétálni, szinte mindig hoznak pénzt, ételt, édességet. A dúsgazdag család kedvencének és állami gondozottnak egyaránt.

Ilyen és más alkalmakkor itt is jól érzékelhetőek a családok között meglevő óriási anyagi különbségek, melyeknek frusztráló hatását a környezet, a fiatalkori érzékenység a zárt közösség számára csak felerősíti.

Az osztályhoz hatalmas, zárt kert tartozik – de az eléréséhez át kell jutni három zárt ajtón, két nyitott folyosón, meg kell tenni összesen mintegy negyven métert – s mindez elsősorban a záruk miatt végtelenül távolinak tűnik.

A kert lepusztult – bár, így is boldogan rúgják a labdát akkor, ha néha egy ápoló végre áthozza őket. Hétféteken azonban ez sincs. Semmi sincs.

Négy-öt, néha 10-12 gyerek is bennmarad, de csak jó esetben a kötelező két felnőtt – és nincs foglalkoztatás. Az ápolók saját bevallásuk szerint erre az osztályra pihenni járnak – két másik műszak után –csak nem képzelem, mondják, hogy többet tesznek, mint amit muszáj. Még így is megkönyörülnek

néha az ápolotakon, s beállnak egy-egy játékra –de zömmel örülnek, ha pihenhetnek Érttem is, nem is. A felügyelet, a tisztaság, a nyugalom, a gyógyszer rendben van. A közérzet, jó hangulat biztosítása – ez már nincs előírva? Az ápolók, ellátók kétségtelenül elfásultak, legalábbis annyira, hogy önmagukon már alig észlelik ezt. Nem, vagy alig értik, kinek mi baja. Bár ez sem igaz, így, teljesen. Például az ápoló, aki elzárja a tévé kapcsolóját szombat este, meglehet, hogy másnap szívesen focizik. Feltételezem, megváltozott a hangulata, vagy pihentebb, vagy neki is összejöttek a dolgai. Csakhogy itt minden, a bentiek sorsa ezen múlik.

A srácok napokon át várják a Bulit: ez csupán annyit jelent, hogy este – úgy értem hetente talán egyszer, kivihetik a folyosóra a magnót és táncolhatnak. De a legkisebb hiba miatt megtiltják számukra ezt a kikapcsolódást - s itt nincs könyörület. Szomorúan jegyzem meg, hogy az embernek néha olyan érzése támadt, hogy az ápolók ennek direkt örülnek. Kisebb mozgás, kisebb a gond.

Miért nincs semmi?

A hiányosságok magyarázatai: mert szétverik, mert nincs pénz, mert még az ágy drótját is szétfeszítik, mindent elrontanak, és mindent másra használnak, mert együtt az ember és az eszköz, veszélyesek.

A dolgozók hozzáállása

Tény: nem jellemző a félelem, oldott a légkör, a gyerekek nyugodtan odamennek és kérdeznek, kérnek a dolgozóktól. Más kérdés, kapnak-e segítséget.

Külső szemlélő számára az ott dolgozók lelkesek, kedvesek. Ezt a munkát nem fizetik meg. Ugyanakkor ők is a pénzért dolgoznak...

Ha azonban az ember figyelni az ápolókat, vagy bekapcsolódik egy-egy beszélgetésbe, akkor gyorsan rájön csak a felszín ilyen: sok itt is a felgyülemlett indulat, s ezt nem mindig sikerül elnyomni.

Az ápolók között van egy-két erős ember, két férfi, mert szükség van, vagy szerintük szükség van fizikai erőszakra. Előfordul lekötözés – néha, s előfordul, hogy azt kontrol, szabályok betartása nélkül végzik - hiszen a gyermek rokonát emiatt nem hívják be. Jönni se igen tudna, hiszen ez országos intézmény, gyakran félnapos járásra vannak a hozzátartozók.

Ezek a dolgozói indulatok érthetőek, hiszen lényegében ők is be vannak zárva ide, s egyéb okaik is lehetnek erre (fáradás, túlterheltség, kiégettség), de mégsem figyelmen kívül hagyhatók. Életveszélyesek lehetnek ezek az indulatok, ha felmérjük és összekapcsoljuk az itt lévő gyermekek teljes kiszolgáltatottságával.

Amúgy mindent zárva tartanak, a gyermekek holmiját is, pénzét is, mert „már a telefont is ellopták”.

A jogi tanácsadás

A Lipóton, évtizede van alapítványi formában szervezett, ingyenes jogi tanácsadás. Mind a betegek, mind a dolgozók számára. A betegeknek szóló, jogászok nyújtotta megbeszéléseknek, azonban nem sok köze van a kórházhoz. Sokkal inkább a kórházban lévők kórházon kívüli jogi problémáival foglalkozik. Általában egyszeri tanácsadásról van szó. Elsősorban a következő ügyekben fordulnak hozzájuk:

- vagyoni problémák, a lakás elvesztése,
- válás,
- gondnokság,
- szerződés érvénytelenítése,
- munkaügy,
- gyermek-ügyek.

Csak viszonylag ritkán érkezik belső, az ellátásról szóló panasz – ezzel nem is tudnak mit kezdeni. Tapasztalatom, hogy a benn ápoltak legtöbbször azért élnek apróbb kifogásokkal, mert beszélgetni szeretnének, igényük lenne problémáik „kibeszélésére”, a fiatalabbaknak mesére.

Néha egy-egy pert előkészítenek, ingyenes kirendelt ügyvédet keresnek, ezzel tárgyalnak. Nagyritkán peres ügyre is sor kerül. A rendszer nem biztosít anonimitást (A kliens nevét a lap, azaz a róla szóló dokumentum túlsó oldalára írják.). Ezt részletezni kellene, milyen lap, ki tölti ki, miért?

A hozzáfordulók ügyeinek további alakulásáról általában nincsen visszajelzésük, s nekem sem volt.

Munkám során egyszer sem akadt közös ügyünk.

Egy nap a sok közül

Délután fél hat, csend van. Nincs foglalkozás, a foglalkoztató szoba zárva, a játékok elzárva, se papír, se toll, se bármi más. A srácok üres tekintettel ülnek, a semmibe bámulnak, akad, akinél látogató van, aki beszélget. Semmittevés. Általában az ápoló feladata: a vacsora adása, a fürdés felügyelete/fürdetés, pizsamába öltözés és a lefekvés ellenőrzése, no és elsősorban a gyógyszerek kiosztása. A „vacsora desszertje” a gyógyszer, amíg nem kapja meg és veszi be az ápoló előtt a beteg, az asztalt senki sem hagyhatja el. Nincs külön étkező, minden a széles folyosó néhány asztalánál zajlik. Abrosz sehol, de a tányérok kerámiából és nem műanyagból készülnek. A pohár műanyag, a szalvéta hiánycikk.

Az egész osztályon egyetlen telefon van. Ez az ápolók mindig zárt szobájában van, de nem minden ápolónak van kódja, így van, amikor egy napig senki sem telefonálhat ki. A kórházon belül igen. Rendelet tiltja, hogy bármelyik dolgozó egyedül maradjon az osztályon, de az ápoló egyedül van. Se pénz, se ember. A veszély viszont itt van.

Az egész Lipóton, több mint ezer emberre, 1 fő főügyeletes és egy több osztályon közös ügyeletes orvos.

Este az ügyeletesek körbejárnak, de a gyerekekhez nem mennek oda, csak az ápolót kérdik van-e gond. Az megkérdi a gyerekeket fáj-e valami - ugye-nem a válasza senki sem kíváncsi.

Amikor elmegy, mutogatják nekem, kinek mije fáj...Viszket az egyikük, tele sebhellyel – egymást vakargatják, masszírozzák.

Ottlétem alatt egy hozzátartozó telefonált az ápolók szobájába. A rehabilitációs (a továbbiakban Rehab) csoport egyik önállóan közlekedő fiatalja (ők nincsenek zárt osztályon) nem érkezett haza. A válasz: hívja a rendőrséget, eszébe sem jut, tehetne-e bármit. Valószínűleg azért, mert tudja a Rehab osztály munkatársai rég otthon vannak, náluk nincs ember hétvégén. Aki benragad, azt átteszik a gyerekek zárt osztályára a hétvégére. Szörnyen érzik magukat.

Az éppen nem használt ágyakon nincs ágynemű. A puszta fehér viaszosvászon -amennyire ez lehetséges - tovább növeli a szobák sivárságát.

A szobákban vagy jéghideg van, mert szellőztetnek vagy elviselhetetlen meleg. Átmenet nincs, a fűtés nem állítható.

Vacsora után vagy alvás, vagy tévé, a folyosón nem lehetnek, nem beszélgethetnek s mivel egy ember felügyel rájuk, mindenkinek ugyanott kell lennie, és ugyanazt kell tennie. TV program esetén, természetesen az ápoló ízlésétől és jóérzésétől, no meg a százéves tévé lehetőségeitől függ, mit is néznek. Kilenckor lefekvés, a film közepén a TV-t kikapcsolják(vagy igen, vagy nem , hogy mitől függ, nem tudom). A fő a házirend!

A könyörgés lepattan az ápolókról, talán az számít, hogy itt vagyok, még ekkor is mindenki fáradt, szomorú és feszült. Az ittlévők nem mehettek haza a hétvégén – ez önmagában feszültségforrás.

Megjegyzem, a tévé az egyetlen szórakozás - magnó sincs, éjjeli lámpa, éjjeli szekrény, polc, rádió sehol, minthogy erről már volt szó.

Van viszont a raktáron közös pizsama gyűjtemény, ócskábbnál ócskább darabok. Szükség van rájuk, mert sok, igazán sok az intézeti gyerek, hozzávetőleg az ittlévők fele, a további egyharmad nevelőszülő. Mind egy pizsamával érkeznek, vagy megessik, hogy annyival se. Látogatójuk alig van, ma sem volt. A pszichoterápia érdekében gyakran el is tiltják őket, akár hónapokra is. Így a pizsama igencsak fontos. De a múlt századi lelenház gyerekeinek képzelnének ilyen pizsamákat. Csíkos és pöttyös, százféle szín, mind fakó, ahogy éppen akad.

Az ápolók a 12-24 órás műszakban dolgoznak, hullafáradtak .De hangos szó nincs, engedelmesen kiszolgálják, azaz mivel fáradtak, s mivel az előírás az,

hogy ne dolgoztassák a srácokat, így átesnek a ló túlsó oldalára, és mindent megcsinálnak helyettük. Amúgy, mint akiket agyongyötörtek. Nem csuda. Ebből a fizetésből nem élhet meg senki, különösen nem az ápoló, és még inkább a segédápoló. Így a 12-24 órás műszak közti időt nem pihenéssel töltik, hanem további ugyanannyit dolgoznak másutt, ahol lehet. Pl. a mentőknél, a magánrendelőknél. Ide már szinte pihenni járnak. S még így is, morcosan fáradtan, közönyösen is érezhető – szeretik a kölyköket. Ide nem érdemes pénzért jönni – ide valóban elhivatottságból jönnek. Kivéve: aki oly rég van itt, hogy már nem képes váltani, vagy, aki már nem találna állást, mert elmúlt ötven, vagy, akinek „nincsenek tisztességes szándékai”. Mert itt bizony, ha van is jó esélye a felfedezésnek- lebukásnak - mégis kiélhetik agresszivitásukat, szexre való abnormális vagy éppen normális de nem rendezett igényeiket, hatalomvágyukat (?), sőt gyógyszerfüggésüket is. Szinte minden ilyen osztályon időről időre elküldenek egy-egy ápolót, akiről valami kiderül. S vajon hányról nem derül ki?

Az új kisfiú egész nap magányos, s hétvégén sem jöttek hozzá. A többiek között ül, sírdogál, lassan álomba sírja magát. Észre sem veszik. „Jót tesz a sírás.” Megkérdezem, később odamennek-e hozzá? Igen, ők így mesélik. Az biztos, hogy óránként, félóránként ellenőrzik őket, benéznek. A sírás nem hat rájuk. Aztán észreveszik, hogy itt vagyok — észreveszik, hogy észre kéne venniük a gyereket. S akkor reagálnak, odamennek hozzá. De vigasztalni, azt már nem — hadd sírjon... Ismét és ismét fel kell tennem a kérdést, mi ennek a viselkedésnek az oka, és ha mindez ismert, tudja valaki, miért nem tesz ellene senki? Ennyire elfáradt mindenki? Vagy ezt látta otthon az ápoló? Vagy ide akárki jöhet dolgozni? !

Az esti program: fürdetés (1 fürdőszoba 23 gyerekre, 2 koedukált, nem zárható WC, így ellenőrzik ki, és mennyi ideig van benn.

Gyakorlatilag teljes a gyerekek kiszolgálása: nincs semmiféle követelmény, még a tizenéves gyerekeknek sem kell önállóan mosakodni, öltözködni. Van alapja, amiért ez kialakult.

Legalább a gyerekek fele nem tud olvasni, kiegészítő iskolát végzett alig van. Ami még meglepőbb: többen mondják, hogy jobb benn, mint otthon. Vajon miféle otthonok várják ezeket a gyermekeket, fiatal felnőtteket? Valójában szinte mindannyian önhibájukon kívül, külső problémák miatt kerülnek be, s csak ismételni tudom, hogy tapasztalatom szerint ezek szinte megoldhatatlanok.

Most hétvégén különösen érzem, amit mindig. Itt mindenki mindig nyugtalan, az érzelmi viharokat, előjeleket itt érzem, a levegőben. Nem elég a magukkal cipelt, felnőttnek sem megoldható nehézségek, a szeretethiány, a jövőtől való félelem, az általános nyugtalanság. Mindehhez jön, a tengés-lengés, a foglalkozás-foglalkoztatás teljes hiánya. Gyakorlatilag egyfolytában és semmi sincs, ami lekösse őket.

A vacsora: a nővér szerint finom, üres kenyér, tojás, főtt hús a csontból a helyi tálalóban lepucolva (ehhez éles kés kéne, s azt nem kapnak) - a kenyérhez nincs vaj, nincs előttük ital, víz sem, az asztalon nincs abrosz, viaszosvászon sem. S még így is háromszoros a repeta. Nem vitás, hogy sokak, talán a többség számára az evés itt a fő műsorszám.

Két éjszakás van, ahogyan az előírás szól. De a félszavakból, pillanatok alatt, kérdés nélkül is kiderül –ez kivételes alkalom, normálisan csak egyedül van valaki.

Az ápoló így egyedül, azt tesz, amit akar. Minden rosszindulat nélkül egyértelmű, hogy ez a körülmény gyermekek veszélyeztetése.

Miért?

Kérdezzem a srácokat: miért kerülnek be? A válaszok rövidek: mert rossz voltam, mert átállítják a gyógyszeremetA kórlapból: mert bezárkózott (a szobájába?), mert megszökött, mert verekedett, mert durva, nevelhetetlen...Hihetetlen. Akár igaz, akár nem, ezt gondolják, így tudják a kezelésben résztvevők. Lehet, hogy a fele igaz. A baj ott van, hogy mindenki mást tud, az állapotról, a betegségről, a kezelés okáról és mibenlétéről...Mást tud a szülő, az ápoló, az orvos és a kezelők, és mást, akiről a történet szól, a gyerek, a fiatal felnőtt....

A tinédzserek egy része feltűnően depressziós (üres tekintet, szeretetlenség). Gyakori általános diagnózis a fentiek mellett skizofrénia. A diagnózis különbözősége ellenére mégis mind hasonlítanak egymásra: lelassultak és lassan tanulók, túlérzékenyek, könnyen sírnak, könnyen mosolyognak, de ez a mosoly üres-nincs benne boldogság. Sokat esznek és elhízottak...Egyszóval nem tudnak mit kezdeni magukkal.

Érzésem és megfigyelésem szerint ezek a külső és belső jegyek nem önmagukból, hanem problémákkal teli környezetükből és a gyógyszerekből következnek. Feltételezésem szerint abból, hogy gyakorlatilag csaknem mindenki –pontosabban én nem találkoztam kivétellel – gyógyszert szed – erőset, szinte mindenki haloperidolt,

Naplórészlet: Nővér értekezlet van. Megkérdezem, részt vehetek-e. Azonnal jön a válasz: inkább ne. Azaz: nemkívánatos elem lettem. Miért? Nézzünk csak hátra, mi történt az elmúlt hetekben.

Jogvédő próbálkozások: „Az én kis eseteim” avagy konkrét lépések...

A mindennapjaim

Hivatalosan hetenként kétszer fél napot töltök bent, előre megállapodott időben, napközben. Gyakorlatilag a fentiekén túl hétvégén és néha este is fel-fellátogatok. Napközben orvosi és foglalkoztató programok vannak, s így úgy ahogy, de a többség körül történnek dolgok. Mindig van jelen orvos, mindig ott van egy-két ápoló és segéddolgozó is. Délután kettő és 3 között távoznak a felsőfokú végzettségűek, foglalkozás, ha van, csak négyig. Így 4 után szabadok, azaz a körülöttük lévő személyzet az etetésre, mosdatásra, fektetésre koncentrál, egyéb nem történik. Csak ülnek-üldögélnek kint a széles folyosón.

Azaz a délután és az este csendesebb, jóval alkalmasabb beszélgetésekre.

Van azonban e látogatásoknak két másik oka is. Az egyik, hogy ha bent vagyok, több az esélyük a játékra, foglalkozásra. Másrészt az ápolók egyszerűen a jelenlétem miatt inkább tartják magukat, a szabályokat.

A szobám, csakúgy, mint a dolgozók a zárt osztályon kívül eső folyosóról nyílik (természetesen a heti néhány órában ott dolgozókkal közös.) Ez azt jelenti, hogy csak úgy senki sem kopoghatna be. Azt pedig, hogy bárki szóljon nekem, ha beszélni akar, ha gondja van, csak akkor tehetem egyáltalán esélyessé, ha jelen vagyok.

Túl a fizikai környezet korlátain természetesen ott a kiszolgáltatott gyermekek félelme. Nem mernek szólni a nővérnek, ha beszélnének velem. Hiszen megkérdezné, miért. S ki tudja, másképpen nézne rá... Szóval inkább nem.

A 8 hónap alatt mindig szerencsésebbnek tűnt, ha a folyosó egyik félreesőbb asztalánál, padján leülünk.

Egyszer-kétszer átvittem őket a szobámba. Miután azonban ez a pszichoterápia helyszíne, azonnal ennek megfelelő viselkedést tanúsítottak, bezárultak. Egyébként ez volt a legnehezebb: kinyílnak - bezárulnak. És mindig –mindig igazuk volt. Nem érdemes a felnőttekkel kezdeni. Hiszen nem mentik ki őket saját poklaikból. Sőt, tudván tudva, mi vár rájuk, visszaküldik oda őket.

Kívánságok

Ülünk, beszélgetünk az asztaloknál, foglalkoztató szobában. – Mit szeretnétek? Kérdezem szóban, s biztatom őket, írják meg, s dobják be a levelesládába.

- Szeretném, ha „kimehetnék”, „ha telefonálhatnék”, „ha meglátogathatna a barátom”, „ha kapnék könyvet”, „ha kimehetnék a büfébe”.

És a legmegrázóbb: szeretnék szemetest a szobában. Mert délután és este tilos kijönniük a szobából, márpedig nincs benne szemetes.

A szemetes

Nyolc hónapon át hetente – kéthetente feltettem a kérdés: miért nincs szemetes?

„Már kértünk, már kérdeztük, majd ma is telefonálok.” – standard a válasz.

De sosem mondta senki: elmegyek a raktárba... Pedig egy épületben van.

A gyümölcs

Egy nap 3 szakember üldögél a konyhában... Büfében vásárolt, csomagolt süteményt eszegetnek. Csodálkozom, eddig volt sütemény az ebédhez, különösen hétvégén. És mindig maradt a dolgozóknak.

Miattad van – mondják. Azt kérdezted egyszer: Soha nincs gyümölcs? És azóta mindennap van gyümölcs – de soha nincs sütemény. Csak egy kérdés - és micsoda harag lehet bennük...

A játéktelefon eltűnt

Pici fiú – nem látogatják. Nincs játéka, nincs váltó holmija, nincs semmije. Szomorú szemmel nézi a többieket. Meglátja a mobil telefonomat, mindent bedob, hogy nála legyen. Nem látok veszélyt, odaadom, kézről-kézre jár, aztán azt veszem észre, hogy lejárt a kártya.

Legközelebb óvatosabb, vagyok, de elég egy pillanatra elfordulnom, már náluk van, eltűnik a kép.

Veszek egy olcsó mobil játéktelefont, beviszem, otthagynom a boldog kisfiúnál. Legközelebb, két nap múlva, már nincs nála – senki sem tudja, hová lett.

A levelesláda

Egy vastag cipős-dobozt a gyerekekkel feldíszítünk, díszes csomagolópapírral, kilyukasztjuk, és lakatot teszünk rá. Ráírjuk a nevemet és a mobil telefonomat, valamint, hogy ez a levelesláda. Kitevesszük az egyik ablakba. Fölötte a falon réztábla: XY betegjogi képviselő, és a telefonszám..

Egy hétig ott van a láda, benne szemét is, levél is van. Újabb napok, és feltörik, hogy kivadásszák, majd visszahelyezték a leveleket. Újabb napok múlva eltűnik a levél belőle. Újabb nap: eltűnik a lakat. És végül: eltűnik a láda maga. Túl a bezárt emberek kitörés és szétzúzás vágyán, kinek is volt útjában az a láda? Fűződhet az eltűnéséhez valakinek érdeke? Amúgy bárki tehetette....

Látogatás

Látogatás bármikor van, ez igazán jó. Sétálni kimehetnek - engedéllyel, a látogatóval, persze, időre kell visszajönni. Heti átlagban 2 órányit távoznak el. Már, akit látogatnak.

Sokan annyira „beszoknak”, hogy már szinte félnek a sarkon túl.

Így azután nagy a séta értéke. Ha akad két felnőtt a 12 gyerekre. Ha marad bent valaki a többivel., ha, ha ha... A vége, hogy alig hagyják el az épületet. Ha ott vagyok, eggyel több a felnőtt, több a séta.

A csillapító

Alkonyodik, már nincs orvos az osztályon. Görcsbe merevedett félrehajtott fejű fiú bámul maga elé. Nyakát látnivalón nem tudja mozdítani, úgy néz ki, mit akiből elfogyott az erő.

- *Mi történt?*

- *Depót kapott.*

- *És ennek ez a következménye? Szemmel láthatóan görcsben van.*

- *Nem kell, hogy így legyen, de gyakori.*

- *És nem lehet tenni ellene?*

- *De igen, lehet adni kifejezetten ezt megszüntető injekciót – ha még rosszabbul lesz.*

- *Miért kell várni? Mert általában lassan javul.*

- *De hát most nyilvánvalóan szenved – mutatok a kábult gyerekre, néma arcán egyértelmű a kínlódás.*

- *Minek zavarjuk ilyesmivel az orvost, várjunk egy órát, biztos csak ideges...*

- *Hogyhogy ideges, hiszen szenved...*

- *Tegnap is adtam injekciót, félek, nehogy megtudják, mert akkor felelnem kell, hogy túl sokat használlok.*

Némán állok a kölyök mellett. Rám van írva, addig nem megyek el, amíg nem történik valami. Félóra múlva nem bírja. Felszól az ügyeletes orvosért.

Az lejön, megvizsgálja, nemsokára jobban lesz.

És mi lesz holnap? Amikor nem leszek itt?

Ragacs a falon

A falak üresek – mindenütt. Ahogyan pusztá a föld, pucér az asztal, minden. Egyedül a foglalkoztató szobát díszítik a gyerekek itt készült rajzai.

Kérdezgetek: Miért nincs a falakon semmi?

- **Mert örülünk, hogy sikerült kifestetni tavaly nyáron. Ha a Lipót többi részére gondolok – ez valóban óriási dolog.**

- **És miért nem lehet a frissen festett falra feltenni valamit?**

- **Mert letépheti, tönkretetheti a falat. És nincsen pénz új festésre.**

- **Nem lehet olyasmivel feltenni, ami nem teszi tönkre?**

- **Ha találasz... Mi nem találtunk. Nincs ilyesmire időnk.**

Megkérdeztem néhány ismerősömet és megtudtam, mi az a ragacs, amivel a pedagógusok teszik fel az oktató dokumentumokat a falra. 3-400 forint, megveszem, felviszem. (Mielőtt kiderül, hogy ez veszélyes, mert nem is tudom, pl. megeszik. Magamnál tartom, és megbeszélem a főorvossal, ezzel feltehetően képeket?

A főorvos – mosolytalanul- de belegyez. Nem érti, mit akarok.

Elmegyek a gyerekekhez, megbeszéljük, milyen képet szeretnének. Van, aki kedvenc filmje, vagy zenesztárja képét őrzi. Felragasztjuk az ágya fölé.

A többiek kutyára-, erre-arra, kedvencekre vágynak. Hétvégén nyakamba veszem a várost, és fali naptárokat veszek, olcsón. Közben folyton kérdezzgetik: biztos lehet?

A naptárakon klasszikus, megnyugtató impresszionisták. Aggódok, hogy megfelel-e, mert hiszen eddigi tapasztalataim alapján szinte minden veszélyes. Veszélyes a ceruza és a toll. Veszélyes az étel - ezért el kell kérniük. Gyakorlatilag újság és könyv van náluk, semmi más.

Aggódok hát, nehogy a képek gondolatvilága káros legyen.

Túl jól sikerül. Az egyik ápoló nézi, amint a gyerekekkel kidíszítjük a TV szobát.- Milyen szépek, hazavinném őket – mondja. - Szívesen veszek másikat – válaszolnám, de észbe kapok. Csend a válaszom.

A kert

Hőség, 35 fok, a világos ablakok gyűjtik a meleget, mindenki szenved. A kert négy vastagon zárt ajtónyira, 3 folyosón túl, fényévnyi távolságra. A kert, amely az osztály saját zárt kertje. Valaha szép lehetett. Ma nincs pénz kertészre, és nincs senki, aki gondját viselni. A füvet ebben az évben levágták, lehet focizni. De nincsen labda se. Pontosabba lyukas, mintha kutya rágta volna.

Mégis van egy-két pad, van levegő, szabad, százszor szabadabb, mint bent a rácsok ablakok mögött. Itt csak égisz érő kerítések vannak.

A hétvégék többségében ide sem jutnak el. Ha csak egy ápoló van, akkor nincs aki átjöjjön. És ez a gyakoribb.

Medence

Sehol egy fa, csurog rólunk a veríték. – Nincs egy csap? Egy zuhany? Egy icipici medence? - kérdezem, inkább csak úgy magamnak. – S egy régi ember: Volt itt minden- meséli. Még egy nagy-nagy medence is. Évekkel ezelőtt. De már nem emlékszem, mikor láttam.

Megyek a főnővérhez: Nagyon meleg van, hol találok „vizet”. Nem emlékszik, hol, de valóban volt medence. Megkapom az egyik fiúsegítőt, és órákon át mászunk a korábban-elkülönítőként működő szűk raktárakban. Mindent por fed, pókháló, de egészen elképesztő mennyiségű régi játékokra bukkanunk. Homokozókra, labdákra, tollaslabdára. Ja volt itt homokozó is.

És végül, legalul 3 darab medencére. Kettő kicsi, a szokásos játékbolti méret. De a harmadik, bár talán negyven centi magas, de egészen különleges darab. A főnővér büszkén meséli, valamelyik skandináv ország látogatóinak ajándéka.

Kell hozzá oszlop, némi javítgatás, de három-négy óra múlva áll a medence. A víz külön gond. Meg kell szereznünk a Rehab csoport vezetőjének engedélyét,

ugyanis csak az ő konyhájukból vezethetünk vizet. Újabb nyomozás –megvan a cső is.

Mire vége a délutáni pihenőnek, már áll a medence, még a víz is melegedett egy kicsit. 6-8 gyerek is beleléphet, húthati magát.

A medence miatt naponta feljárok—valami azt súgja- jobb, ha odafigyelek. Azután lassan ledől az egyik oldala, majd a másik, és bár csak egy mozdulat, de rajtam kívül senki sem javítgat.

Azután kiderül más is. A srácokat nem engedik használni. Kiderült, rövid nadrágban, fürdő ruhában bele akartak lépni. Még felébredne a szexuális érdeklődésük, ha meztelenkednének. Így először a kamaszoknak tiltották. A következő lépés: a kicsik sem használhatták, mert így igazságos a nagyokkal szemben.

A medence vagy egy hónapig állt. Mutatva: tehetsz, amit akarsz, mi mindent úgy akarunk, ahogy nekünk jó.

Beszéltem a főnővérrel, az orvossal - nem értették mi a jelentősége – eddig is megvoltak. A srácok – nem szóltak semmit. Viszont az ápolók az eddiginél lelkesebben, gyakrabban vitték őket focizni – mert ez tőlük eredt.

Azután lassan vége a hőségnek.

Fitness klub

A zárt osztályon lévő 18 srácnak nincs, a nyitott Rehab. osztályon viszont van egy kicsiny fitness és egy pingpong szobája is. A fitness négy darab tornaeszközét a srácok vágyakozva nézik az ablakon át, a kertből.

Beszélek a Rehab csoport vezetőjével, azután a főorvossal. Csak annyit kérek, hogy amikor a Rehab csoport nem használja – ők hétvégén hazamennek, a többség bennmarad, akkor hármásával, az én felelősségemre, hagy vigyem be őket a kertből. Megengedik, hétvégén külön feljárok emiatt. De talán ha két hétig tart a paradicsom – mind sorra kerülnek, várnak kint, mint a kisangyalok, amikor furcsa dolgot tapasztalok. Hétvégére eltűnik a fitness szoba kulcsa. Senki sem tudja hová lett.

Amúgy a Rehab csoport konyhája és folyosója az a hely, ahol a dolgozók elvonulnak, beszélgetnek. S erre a „klassz” helyre vittem be a srácokat – megvédték!

Tudtam, tudom, kívülről nem erőltethetem rájuk a változtatás vágyát. Minden cselekedetemet kritikaként élik meg. Azt mutatom vele, hogy amit ők tesznek, nem tökéletes. És túl régóta, túl sok mindent feladva, elfelejtve élnek és dolgoznak itt. Nem szentek, az agressziót le kell vezetni.... Csak azt a változást fogadják el, tartják meg, amit sajátjuknak érznek, ami belülről jön (esetleg a felettes parancsára?), ahol saját sikereik vannak. És én látogató vagyok,

kívülálló. Itt ezen a ponton kezdtem úgy általában megérteni az ellenkezést, a bizalmatlanságot a betegjogi képviseleti rendszerrel kapcsolatban.

Értekezletek

Felajánlom, hogy tájékoztatót/ beszélgetést tartok a betegek jogairól. Pozitívan fogadják. Persze szükség van rá. Azután soha többé, se egyenként, se csoportban nem talál erre senki időt.

A főorvos szerint a jogszabályokat úgy is ismerik. Ismeri, így igaz. De ez csak arra való általában, hogy tudják, mit magyarázzanak meg, mit fordítsanak ki. A belső rendszabályoknál soha sem láttam, soha nem tapasztaltam, hogy erősebb hatalom lett volna. Talán a főorvosé. De ez szinte ugyanaz.

Virágok és hasonlók

A srácok kívánság listáján, ki tudja miért, előkelő helyet foglal el a virág. Első próbálkozásként, lányommal elvonulunk egy kertészetbe, kiválasztunk néhány cserép zöldnövényt. Bevisszük. De már tanultam, óvatos vagyok, szeretném, ha befogadnák. Ezért felkeresem a főnövért, elmagyarázom, hogy ezt a gyerekek kérték, de ő bizonyára jobban tudja nálam, hová tegyük, hogy lássák is, de bajuk se legyen.

Egy hétig a raktárban locsolgatom, s mindennap várom, mi lesz. Aztán láthatom. Bevitték a nővérek egyik irodájába. – Előre tudom a választ – veszélyes, mint itt minden. Szólok érte. – Majd gondoskodom róla – ez a szokvány válasz, heteken át.

A pályázatok

Szeretnék „változtatni”, szeretném, ha a dolgozók „elfogadtatnának”. Ezért, bár ez igazán nem tartozik a betegjogi képviselő kötelességei közé, nekiállok pályázati lehetőségeket keresni. Találok néhányat, s miután régóta tudom, hogy van az osztálynak alapítványa, így elkezdem keresni, ki a „pályázatírás felelőse”. Megtalálom, átadom neki, felajánlom, hogy szívesen segítek- elvégre ez az egyik ős foglalkozásom—egy féléven át soha nem ér rá. Egyébként nem rám, egyáltalán semmiféle pályázatírásra.

Tanulás

Tudom, hogy számos kórházban tanulnak a gyerekek. Itt nem. Megkérdezem, miért. Mert nincs rá pénz... keresek hozzávaló pályázatot. Ezt viszont nincs idő megírni.

Keresek olyan normatívát, amit szerintem kérhetnének. Nincs idejük ilyen apróságokkal foglalkozni. Meg is van az eredménye. Aki ide kerül, jó eséllyel évet ismétel, éveket veszít.

Csak egy kis flört

Természetes a benti szerelem. Kíéhezettek az érzelmekre, a szeretetre. Az egyik tizenéves lány összemelegedik az ápolóval. Kiderül, annak mennie kell. Ő volt az egyetlen, aki kivitte őket. Imádták.

Újat akarnak?

A fiatal dolgozók, főiskolások egyre másra jönnek új és új ötletekkel. Csak egy a furcsa: 2-3 havonta elküldenek egyet. Mindig az agilisat, az újat akarót. Ottlétem 8 hónapja minden valamit akaró fiatal munkaerő elment. Semmit sem tettek, hogy megtartsák őket.

Gyilkos vagyok

Új fiú jön, állami gondozott, csaknem felnőtt korú. Félrehív a folyosón, beszélni szeretne velem. Bemegyünk az egyik szobába, és szemében szemellátható élvezettel „rám hozza a frászt”. Elmeséli, hogy gyilkossági kísérletért került be, és ez nem is az első. A vérében van. Játszik és tart valamitől. A többenél erősebbnek látszik, jobban harcol magamagáért. Át is kerül a Rehabra – itt ez a csúcs. Amúgy nem kívánt semmit. Csak beszélgetni - és ez persze nem jár senkinek. Holott leginkább, mindenkinek és minden mennyiségben, ez kéne.

Lopás

Eltűntek holmik, kezdődik a mutogatás. Akit kipécéznek, azt ki is közösítik. Mindenki dühös. És mindenki marad a sötétben –nincs semmiféle nyomozás-marad a kétely – és a teljes bizalomhiány.

És még egyszer a mindennapokról, avagy ahogy a dolgok megtörténnek

A bírói szemle

Két nyugdíjas, hetvenes, kedélyes ember sétál végig a folyosón. Ők a „bírói szemle”, a dolguk a bent lévők személyes meghallgatása, ők ellenőrzik, ítélik meg, hogy jogos-e, feltétlenül szükséges-e, a zárt osztályon tartás. A törvény szerint ez számos esetben kötelező. Szakember kíséri őket. Fél füllel hallom és csak a példa kedvéért:

■ Én mentem be a gyerek helyett—szerintem így jobban járt – mondja az egyik dolgozó.

■ Nem kérdeztek semmit, nem is szóltam, folyton írtak - de sokat - így az egyik beteg.

Amúgy: Az osztály munkatársai szerint a húszegynehány ittlévő közül átlagosan 3-5 az, akinél a zárt osztály szükséges. A többiek azért vannak zárt osztályon, mert nincs más. Nincs személyzet az osztály megbontásához.

Létszámstop

Minden problémára ugyanaz a válasz: létszámstop van, nincs ember, aki elvégezze.

Értetlen vagyok: ha egyszer nincs elég ember, de a régi létszám feltölthető lenne, miért nem veszik fel a szükséges számú ápolót.

Aztán látom és megértem: egyrészt mert nagyon alacsony a fizetés, ennek következtében kevés a jelentkező, másrészt alacsonyabb a szakma tekintélye, mint valaha, ezért elegendő számú - s ami talán a legérzékenyebben érinti az ellátottakat - megfelelő felkészültségű jelentkező nincs.

További nehézséget jelent, hogy a toborzásra nincs igazán ideje senkinek, s ha volna is, mit ígérnének?

Kinek, melyik feladatnak ki is a gazdája?

Az osztály szociális munkása, már amikor nincs táppénzen, akkor a nevelőszülői és egyéb áthelyezéseket intézi. A pszichológus csak heti néhány órában dolgozik.

Ugyanezen okból a programok szervezése „sehol”, azaz az egyes feladatoknak, programoknak hol van gazdája, hol nincs. De leginkább nincsenek is programok.

Az egy-másfélórás délelőtti foglalkozások és délutáni séták, vagy vannak, vagy nincsenek. Üdítő színfolt az Ágyszínház heti egyszeri látogatása.

A nyitott rehabcsoport élete jóval szervezettebb, normálisabb, integráltabb és legfőképpen emberibb. A srácok részt vesznek háztartási teendőkben, maguk

körül rendet raknak, elvégzik a mosást, mosogatást, bemennek a nyolcuk számára létrehozott fitness szobába. Mindez simán megvalósítható lenne a zárt osztályon is.

Közösségi élet a szervezett és irányított nagycsoporton kívül sehol, már ha a folyosón az asztalok körül együtt üldögélő két-három gyereket nem tekintjük annak.

Ha annak tekintjük, és persze ezek valóban többé-kevésbé stabil baráti csoportok, akkor más sincs csak közösségi élet.

Csak ülök és hallgatok...

És lassan–lassan megnyílnak. Eleinte akár a pszichoterápián, mintha benyomnál egy gombot és az automata beszélni kezd. Vajon hányszor mondta el élete történetét? Hányan hallgatták meg az évek során? Mikor vesztette el a reményt. A sápadt arc, a megfakult hang mutatja: már nem hisz a felnőttek mindenhatóságában. És sokat látott ember létem ellenére iszonyú világok tárulnak fel.

Egy azonban mindig azonos: a főbűnös – valahol a környezetben egy vagy több felnőtt. A szülői problémák meghatározóak: alig akadt hagyományos, „jó” család.

Ehelyett nevelőszülők hozzák csemetéiket, akik kamaszkoruk lázadásai során véltén vagy valóban elviselhetetlenek lettek. „Nem vagy az anyám, nem parancsolsz”, lehetne tömören összegezni. S mögötte, a „mert engem nem szeret senki” kiáltása. S a gyerek tíz-tizenkét évesen elviselhetlenné lesz: kirúgják az iskolából, verekszik, a kicsiket veri, kegyetlen stb. A nevelőszülő néha tehetetlen. S sovány vigasz, hogy más sem jár jobban.

Mások szülei újraraházasodnak. S itt igencsak gyakori két következmény. Az egyik, hogy a felesleges gyermek intézetbe kerül, a másik, az apa igénye a család többi használható nőnemű tagjaira.

S ritka, hogy az anya a gyermek pártját fogja. Mindkettő következménye a sorozatos öngyilkosság. Bár ez nem más, mint segélykiáltás, ritka a segítség. A szülő, vagy nevelőszülő a kamasz nehézségei helyett új párja oldalán marad – valószínűleg fel sem méri, mit jelent ez a gyermeknek.

Ugyancsak a kamasz korban megjelenő új szülő az oka a 12-13 éves lányok világgá menésének, a náluk jóval idősebb fiúba bele- és megszeretésének. A világ tiltja, marad az öngyilkosság – remélhetőleg csak – próbálkozása.

S ide kerül egyik is, másik is. S itt kap néhány pszichoterápiás foglalkozást, főleg nyugtatókat, hogy jobban elviselje a külvilág, és a többiek számára kezelhetőbb legyen – ne vessék ki. A kezelő szinte mindig megkeresi a szülőt, a nevelőt. Megteszik, ami tőlük telik. Rendszeresen visszahívják, ha lehet, utána néznek, mit lehetne tenni. Csakhogy mivel a „betegség” oka az esetek jelentős részében a külső környezetben van, ezt a kórházból nemigen lehet megváltoztatni. Megteszik, ami tőlük telik. Rendszeresen visszahívják a beteget

és a szülőt, ha lehet, utána néznek az otthoni körülményeknek. Ha éppen van elég ember stb.

A kamaszok mutogatják, kinek hány vágásnyom van a karján. Mint az indiánok skalpokat...

Megszokott számukra a verekedés, mégis bent egyet sem láttam. Talán a gyógyszer, amihez elég nyugtalanok lenni, engedékenységük oka, talán a külső világtól való elzárás. Itt mindenki nyomorult, mindenki szeretetéhes és mindenki egymással a külvilágnál jóval toleránsabb. Az értelmes kamasz nem űzi el, sőt szeretettel babusgatja a súlyos értelmi sérült kislányt, aki árnyékként követi, s ugyanazokat a szavakat mondogatja egész álló nap. S ezek a sity-suty ütő kamaszok itt bent, felnőtteknél megértőbb, szelíd és simogató pótmamák, póttestvérek lesznek. Apró kis világukban egymásra számítanak, összetartoznak.

Ezért is oly gyakori a benti szerelem. A vágy a szeretet után pillanatok alatt elszerelmesíti amúgy is fel-fellángoló kamasz lelküket.

Az itt lévők többségén csakis az segítene, ha otthoni körülményei megváltoznának.

Persze gyakoriak a fantáziálások, ez is az önbecsülés, a menekülés útja...

Kezdődik a nem létező kutyával, s folytatódik a börtöntöltelék apával... nincs vége, de mindig van oka.

Westel

A srácok csak naponta egyszer telefonálhatnak, akkor is hátuk mögött az ápoló. Ugyanígy, ha őket hívják.

Tudom, mi a válasz, ha kérdezek. – Nincs pénz, nincs személyzet. Tehát levelet írok a Westel vezetőinek, kérek egy mobil telefont. Akkor nem lehet arra hivatkozni, hogy akár a szobában, akár a folyosón nem elérhetők. Persze, el lehet zárni, és lehet terápiás okokra hivatkozni.

Megkapjuk a telefont, boldogan, bár némi aggodalommal mesélem a főorvosnak.

- Semmi szüksége rá a gyerekeknek – de majd csak használjuk valamire – így szól a válasz. Már hónapok óta itt áll becsomagolva, keresem, kire bízom.

Vöröskereszt

Kevés a játék, a papír, nincsen éjjeli szekrény, nincsen lámpa és így tovább. Kérésemre az itt dolgozók, a főiskolások és a gyerekek heteken át összegyűjtik, szerintük mire van szükség. Ennek alapján részletes levelet írok a Vöröskereszt illetékeseinek. (Benne a játékok típusa, a gyerekek korosztálya.)

Postafordultával jön a válasz. Megadják az egyik kerületi csoportot, ahová gyakran érkeznek adománykamionok, használt ruhával, játékkal, bútorral. Felhívom a főorvost, bediktálom, kit hívjanak, hová menjenek, elvégre ők tudják, mire van a legnagyobb szükség.

A következő jelzés a Vöröskeresztől jön. Hónapokig vártak rájuk, de nem jöttek el az ajándékért.

A kétágyas

Ide azok a gyerekek kerülnek, akiket, személyzet híján, s mivel „egyemberesek”, csakis a szülővel, mint egyszemélyes ápolóval, együtt vesznek fel. A szülők hullafáradtak, éppen ezért kerültek ide, mert nem bírják tovább. Játszma is gyakran folyik. Azaz a srác, aki szinte kivétel nélkül súlyos értelmi sérült, agresszív viselkedési problémákkal, megpróbál figyelmet szerezni, a bevált eszközökkel, azaz rossz, agresszív. A mama fárad, a kérést teljesíti, a gyerek többet követel, az ördögi kör bezárul. És ebben a helyzetben, a mama – levegőhöz jutás helyett, bekerül vele.

Tény, hogy így terápiához is jut és ez igencsak hasznos.

Úgy tűnik ebben a helyzetben az ápolók a legbölcsebbek. Hazaküldik a szülőket aludni, a srác néhány óra alatt bele és megnyugszik, betársul a többiekhez stb.

Kiköttetik

Bejárok ezekhez a szülőkhöz beszélgetni. Ez se a betegjogi képviseli törvényes dolga, de nagyon egyedül vannak.

Egy nap, mint annyiszor, sírva találom az anyát. Vele fogatták le a fiát, hogy vért vegyenek. Csoda, hogy ezután rátámad?

Másnap azonban egy teljesen összeomlott embert találok. Kiderül: a srácot az ajtófélfához kötötték, és ott felejtették másnap reggelig. Az ápoló még pisilni se vitte ki magától. Az anya egész éjjel nézte a szenvedését.

Kívánja, hogy fellépjek – kérdem.

Jaj dehogy, meg ne tudják, hogy elmondtam. Kiszolgáltatottabbak nem is lehetnének! Lépni nem léphet az orvos sem- nincs másik ápoló. Különben is „csak” ottfelejtette.

A többiek viselkedéséből két dolog nyilvánvaló: egyrészt megpróbálják eltitkolni előlem az esetet, másrészt ebben a dologban nincs számukra semmi szokatlan. És ez az igazán szörnyű. Egyébként feljelenteni reménytelen. Nincsen tanú. A szülők csakis ide hozhatják gyermeküket. Szakmailag ez a legjobbnak vélt intézet, és számos területen egyedüli specialista.

Napló

III. 25. Szombat délután

Két ápoló van bent, mindkettő 24 órában, nyolc gyerekre, ebből hat tini. Az egyikük, amint 4 órakor beér, azonnal lefekszik aludni, fáradt a különmunkájától. Ő mondja: „Ide, pihenni jövök.”

Kint süt a nap, de senki nem mehet ki. Rákérdezek. Ha annyira akarom, kivihetem őket a saját külön zárt udvarukra - így négyen kijutnak.

Ezúttal lányommal együtt jöttem föl. Vacsora hat óra tájt van, még ott vagyunk. A dolgozók kedvesek velem is, velük is. Beszélgetnek, látnivaló, hogy fáradtak, de nyugodtak. Szólnak, hogy kész a vacsora. Csak egy a gond: külön terítenek nekünk. Mondtam, inkább a többiekkel. Azt mondják az én dolgom, de náluk nem szokás a betegekkel együtt enni. Ők inkább külön, a konyhában. Fogjuk a tányérunkat, s visszamegyünk a gyerekekhez. Nem aratunk sikert, de másodszor még megkérdezik, harmadszor tudják... Nem teszem szóvá, mégis elmagyarázzák, hogy nekik szükségük van némi magányra, s ez az evés ideje.

T. Még egyszer szeretne telefonálni, nem jöttek be nagyon várt rokonai, - szólók, hogy kiviszem - de megtiltják, egyszer már volt, és az orvos nem engedélyez csak egy telefont. Rettenetesen hosszú egy nap egy ilyen kapcsolat nélküli világban tehetetlenül várakozó gyermek számára.

A tévét hatkor bekapcsolják – valamelyik gyerek kikapcsolja - a többiek dermedten és dühösen nézik. Keresem a távkapcsolót, kiderül hogy a kezelőben, zárt szobájában van. Szólók az ápolónak—„csak nem fogok nekik ugrálni—ha kikapcsolták, úgy kell nekik „válaszolja. Megkeresem, bekapcsolom - az ápolók észre sem veszik.

Az ápolók délután 3-kor kezdik a gyerekeket fürdeni küldeni: s emiatt azután nem mehetnek ki egész délután. Hosszú itt a hétvége: 6 –kor vacsora, kilenckor a film közepén kikapcsolják a tévét. Ez utóbbi ápolófüggő, biztos akad, aki megkönyörül, vagy maga is tudni akarja a film vagy műsor végét.

Az egyik gyerek felvágott ereinél, pontosabban a seben hámosító kenőcs - a másikén, bár ugyanilyen a bőre, semmi. Az” egyik” meglátja, kér a másikéra - kap.

Egy gyereknél sincsen játék. Kérdezem, s a válasz: a foglalkoztató szobában vannak játékok. Nem szabad kivinni. De csak akkor lehet kinyitni, ha valaki végig a szobában van, biztonsági okokból. Elkérem a foglalkoztató kulcsát - megkapom, kinyitom, a gyerekek egy része velem jön, eljátszunk, beszélgetünk egy órát.

A gyerekek feléhez jön látogató. Szinte kivétel nélkül sokadszor vannak bent, tudják a rendet, „hospitalizált” gyerekek. Beletörtek. Szomorúak – kábák és nyugtatottak. Kényelmesek – a dolgozók számára mindenképpen.

Az ápolók nem haragszanak rájuk, nem gyűlölködnek, még szeretik is, sajnálják a gyerekeket, ugyanakkor fáradtak, s tárgyként bánnak velük. Azaz eszükbe sem jut megkérdezni, vagy komolyan meghallani, mit is szeretnének. Fáradtak és belefásultak.

Július 22.

Hétféle: A rehab. osztály külön kulccsal, láncsal és lakattal lezárva, márpedig a kert csak ezen keresztül közelíthető meg. Így egész hétfélegre ki- és be vannak zárva. Valószínűleg az oka, hogy előző nap, engedéllyel bevittem a gyerekeket hármával a kondi terembe. Márpedig az a Rehab részlegé.

A szakápoló alszik egész délután, 24 órázik, de eleve egy másik osztályról, munkából jött.

Nem mintha olyan könnyű lenne, de azért meg lehet oldani, alacsonyok az ablakok és könnyen nyithatóak a zárt ajtók is.

Július 29. Szombat

Egyedül van az ápoló. TV-t néz, újságot olvas.

A játszószoza zárva, a magnó elzárva, a kertről szó sem lehet.

Az egyik srác kéri, fényképezzem. Lefényképezem úgy, hogy ne látsszon a helyiség. Az ápoló meglátja, elkezd figyelni, a srácok életútját örökre tönkre teheti, ha megörökítik itteni jelenlétüket. Erről általában nem beszélnek kint egyáltalán. Jogos, hogy tilos fényképezni. Így azután másnak írok egy levelet a főorvosnak és megsemmisítem a képeket. Pedig mosolyogtak és nevettek – és a fényképeken olyan bájosak, hogy biztosan jobban megbékélnek önmagukkal. No mindegy- ez jogos szabály.

Három hét telik el, s újra bent találok T.-t. „Behoztak kontrolra”, azután itt marasztották. Vajon mi történt ez alatt. Hiszen már évek óta ki-bejár. S itt nincs tanítás, egyre többel marad el évfolyamtársaitól.

Gyógyszerbeállításon van, de mégiscsak van pszichoterápia. Ennek része ez esetben a szülőktől való távolságtartás. Elnézve az egész hétfélegén, és amúgy hetek óta egyfolytában szüleit váró srácot, ez a lehetőség nem jutott eszembe. Így amikor kérte odaadtam a mobil telefonomat, s felhívta szüleit.

Az ápoló rögtön szól:” Tilos a telefonálás!” T. lecsapja a telefont - innen jövök rá, hogy tilos. Továbbra sem értem- de látom az ápolón, ez nagy baj. Baj van velem. Nem tudom elképzelni, miféle pszichoterápia része az, hogy a gyerek várja a szüleit, azok egy szó nélkül nem jönnek, és nem hívhatja fel. Ha előre szólnak, hogy tilos telefonálni, akkor sincs elég fantáziám, hogy megértsem miért. De biztosan van magyarázat. Itt mindenre. És ellentmondás soha nincs.

A szomorúan mondogatja: Csak az árvaellátásért kellek. Sír, hogy újra elhagyják. Próbáljuk vigasztalni. Belül folyton kérdezi egy hang: lehet, hogy igaz? Lehet, már bármit elhiszek a felnőttekről.

Az ápoló üvöltése: Vacsora van, nem maradhatsz itt. Mármint a szobájában. (Azaz mindenki a folyosóra, mert egyedül csak így tud rájuk figyelni.) Gyerünk, nekem itt nem fogsz nyavalyogni.

Nem jönnek, se a barátom, se az apám. Ha kijutok, jó lenne, ha visszajárhatnék ide látogatóba, tanítani azokat, akik nem tudnak írni, olvasni. (Nekem van egy szellemi sérült nagynénim, kicsit bűdös, de szeretem.)

A pénz

Pénzt nem tarthatnak maguknál. Csak leadhatják és elkérhetik. Csakhogy mindig megkérdik, mire kell. És mindig eldöntik, odaadják –e. A saját pénzét. Van némi közös pénz az állami gondozottaknak is, vagy azok számára akiket sose látogatnak...

A pénz amúgy a szokásos 3 dologra kell. Cigare, enni-innivalóra és képeslapra. Ebben a sorrendben.

Az előírások és egyébek...

Újabb ismeretlen előírás: egy telefonhívás max. 2 percig tarthat. Már nincs „miértem”.

Véletlenül belehallgattam, amint a 2 főorvos a konyhában beszélgetett arról, milyen nehéz az ő életük. Máskor arról tárgyaltak, hogy mennyi baj van a gyívivel, és milyen rémesek a szülők is. Nagyjából minden szereplő nehéz eset.

Javaslatok

Szükség lenne változtatásokra. A gyerekek rendszeres napi programjára és annak ellenőrzésére:

- a. pszichoterápia
 - b. tanulás
 - c. kommunikációs és önkontrollt segítő készségek terén.
- Az emberi környezetet elfogadhatóvá kellene tenni a gyermekek számára:
 - A gyerek saját dolgainak, szekrényének, olvasólámpájának biztosítására
 - Legalább 8-10 főre egy zárható WC-biztosítására.
 - A hozzátartozóikkal való kapcsolat biztosítására: látogatások
 - Joguk van egyedül, lehallgatás nélkül telefonálni és levelezni. Mindez a magánéletük, így ennek alapvetően nem lehet korlátja. Kizárólag komoly pszichoterápiás oka lehet.
 - Szükség van egy fali telefonra a folyosón, lehetőleg minden gyerek kapjon telefonkártyát.
 - Nincsen joguk napközben és éjszaka gyakorlatilag bezárni a szobáikba- ennek kizárólag kényelmi okai vannak. A kevés személyzet erre nem magyarázat.

- Semmiféle pszichoterápiás oka nem lehet annak, hogy a dolgozók hazudjanak a gyerekeknek (egész napos látogatásvárás stb.).
 - Minden gyereknek joga van naponta legalább kétszer levegőre jutni -hiszen ez még a raboknak is joga.
 - Minden gyereknek joga van bármikor betegjogi képviselőjét, vagy rokonát hívni, ha úgy érzi, szüksége van rá.
 - Minden gyereknek joga van, saját dolgai elzárásához. És nincs joguk eldönteni, mire kap és mire nem a saját pénzéből.
 - Minden gyereknek joga van játszani. Azaz a játszószoba dolgait nem lehet bezárni.
 - Minden gyereknek joga van megismerni saját betegségét, kezelését, annak alternatíváit, prognózisát. Számos gyerek nem ismerte diagnózisát. Azt hogy a gyógyszer hogyan hat, szinte senki. Az értelmi sérülteknek is joga van a saját nyelvükön szóló magyarázatra.
1. A kényszerintézkedéseket elsősorban meg kell előzni, amennyiben mégis szükség van rá, úgy azt dokumentálni kell, a hozzátartozó, a szakember tudomására kell hozni, a jogorvoslat lehetőségét biztosítani kell.
- Kényszerintézkedések csak meghatározott körülmények között, előírt ideig, állandó megfigyelést biztosítva alkalmazhatók.
 - A súlyos értelmi sérültek helyzetében azonnal megoldandó, hogy szüleik, ha erre van szükségük,(nekik és nem a dolgozóknak), bent legyenek. Az is, hogy ápolásuk ne a szülők gondja legyen, mert pontosan azért hozzák be a gyereket, mert nem bírnak vele.

Konkrét jogvédelem:

- Szükség lenne egy önkéntes látogató hálózatra, hogy mindenkinek legyen kivel beszélgetni. Szükség lenne tisztességes iskolai oktatásra, hogy ne veszítsenek éveket, ne szerezzenek további stigmát.
- Legyen biztonságos, valódi névtelenséget biztosító panaszláda.
- A gyerekek jogairól szóló ismertetőkre szükség van, falon, szórólapon, írásban, képen.
- A betegjogi képviselő telefonszáma legyen kint, legyen ingyenesen és többé-kevésbé állandóan valóságosan hívható.